

ISHLAB CHIQRISH MADANIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

Nasirov Ilxam Zakirovich

Andijon mashinasozlik instituti “Transport logistikasi kafedrasida professori, t.f.n., Email: nosirov-ilhom59@mail.ru, Tel. +998934428025

Annotatsiya: *Maqolada ishlab chiqarish korxonasi ishlab chiqarish madaniyatini shakllantirish bo'yicha mamlakatimiz va xorij tajribasi tahlil qilingan. Mamlakatimiz ishlab chiqarish korxonalarini faoliyati samaradorligini orttirish usullari taklif etilgan, ratsionallashtirishning asosiy yo'nalishlari ko'rsatib berilgan. Ishlab chiqarish madaniyatini shakllantirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zar: *Madaniyat, ishlab chiqarish madaniyati, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish, texnikani takomillashtirish, texnik munosabat, kasbiy madaniyat, mehnat unumdorligi.*

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ПРОИЗВОДСТВА

Аннотация: *В статье проанализирован отечественный и зарубежный опыт формирования культуры производства на производственном предприятии. Предложены методы повышения эффективности деятельности производственных предприятий страны, указаны основные направления усовершенствований. Даны рекомендации по формированию культуры производства.*

Ключевые слова: *культура, культура производства, автоматизированное производство, совершенствование техники, техническое отношение, профессиональная культура, производительность труда.*

IMPROVEMENT OF PRODUCTION CULTURE

Annotation: *The article analyzes the domestic and foreign experience in the formation of a production culture at a manufacturing enterprise. The methods of increasing the efficiency of the country's manufacturing enterprises are proposed, the main directions of improvements are indicated. Recommendations on the formation of a production culture are given.*

Keywords: *culture, production culture, automated production, technology improvement, technical attitude, professional culture, labor productivity.*

“Madaniyat” so'zi lotincha «kultura» ma'nosini ifodalab, dastavval yerga ishlov berish, yerni parvarishlash, dehqonchilik mehnati degan fikrni ifodalagan. Keyinchalik, bu so'z ma'rifatli bo'lish, tarbiya ko'rganlik, bilimli bo'lish mazmunida qo'llanilgan. O'zbek tilida ishlatiladigan «madaniyat» atamasi arabcha «madana» -«shahar» degan ma'noni bildiradi. Agar amerikalik madaniyatshunos olimlar A. Kreber va Klakxomlarning 1952 yildagi ma'lumotlariga ko'ra ma'daniyat xodisasiga berilgan ta'rif 164 ta bo'lsa, so'nggi

adabiyotlarda bu raqam 400 dan ortiqni tashkil etadi. Madaniyat-kishilar tomonidan ijtimoiy-tarixiy tajriba asosida yaratilgan va yaratilayotgan moddiy va ma'naviy qadriyatlar yindisidan iborat [1].

Ishlab chiqarish madaniyati moddiy madaniyatning eng muhim elementlaridan biri hisoblanadi, chunki aynan ushbu madaniyat u yoki bu mahalliy madaniyat rivojlanadigan hayot tarzi saviyasini belgilab beradi va unga ta'sir ko'rsatadi. Insonning bu olamda yashash tarzi usullari va shakllarini qanday nuqtai nazardan qaramaylik, shuni e'tirof etish kerakki, faqat moddiy boyliklar yaratish bo'yicha faoliyatgina bizning hayotimizning asosini tashkil etadi. Inson yashash uchun oziqlanadi, ammo unga ularsiz hayot o'z ma'nosini yo'qotadigan boshqa buyumlar (uy-joy, kiyim, poyafzal) va ularni yaratuvchi narsalar ham kerak. Eng avvalo, inson faoliyati jarayonida turli mehnat qurollari yaratiladi. Aynan ular insonning ongli mavjudot sifatida shakllanishi uchun ilk qadam bo'lib xizmat qildi va uning keyinchalik rivojlanishining asosiy sharti bo'lib maydonga chiqdi [2-4].

Insonning paydo bo'lganidan keyingi dastlabki davrlar, bizga o'sha davrning eng asosiy vazifasi hisoblangan-tirik qolish masalasi bilan bog'liq bo'lgan faqat primitiv (sodda) buyumlarni qoldirgan. Bizning ajdodlarimiz qoldirgan mehnat qurollari bo'yicha, uning umumiy rivojlanishi, faoliyat turlari, u ega bo'lgan ko'nikmalar haqida xulosalar qilish mumkin. Biroq insoniyat mehnat faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan buyumlarni ham yaratgan. Bularga zeb-ziynatlar, asbob-anjomlar, haykallar va rasmlar misol bo'la oladi. Bularning barchasini yaratish uchun, o'ziga xos moslamalar va qo'llanilayotgan materiallar to'g'risidagi ma'lum bir darajadagi bilim va ko'nikmalarni larni talab etgan [5].

Ko'plab tadqiqotchilar tabiiy materialdan tayyorlangan marvarid shodasi, shakllar, rasmlarni aynan o'sha asosiy masala bilan bog'liq deb hisoblaydilar. Marvaridning har bir elementi, uni taqib yuruvchi amaliy yutug'ini bildirgan, odamlar va hayvonlarning shaklchalari, rasmlar o'zida joduni aks ettirgan. Bularning barchasi yashash uchun vositalarga erishish maqsadiga yo'naltirilgan. Ishlab chiqarish faoliyati butun dunyo madaniyatining asosini tashkil etadi, deb aytish mumkin, har holda, u inson imkoniyatlarini ochib beruvchi, rivojlantiruvchi va uni faoliyatli insonga aylantiruvchi kuch sifatida maydonga chiqdi. Moddiy ishlab chiqarishning dastlabki bosqichlaridayoq, madaniyatning ma'lum bir ko'rsatkichlari bo'lib qolgan, uning uchta asosiy tashkil etuvchilari namoyon bo'ldi. Bular texnik asbob-uskunalar (mehnat quroli, mehnat va ishlab chiqarish vositalari va boshqalar), mehnat jarayoni va mehnat samarasi hisoblanadi [6-9].

Avtomatlashtirilgan ishlab chiqarishning yaratilishi bir-biridan uzoqlashish jarayonini kuchaytirdi va yangidan-yangi muammolarni yuzaga kelishiga sabab bo'ldi. Ularning markazida insonni o'zining individualligini yo'qotishi turadi. Jamiyat va ishlab chiqarish madaniyatining mezoni, ko'p jihatdan, bu uzoqlashish jarayoni to'sig'idan muvaffaqiyatli o'tishi va insonga uning shaxsiy qobiliyatlarini tiklashiga bog'liq bo'ladi. Shu narsa aniqki, texnika rivojlanib borgan sari, mahorat va ko'nikmalarning qandaydir mavhum darajasi yuqori bo'ladi, jamiyat ehtiyoj sezadigan mahsulot va xizmat ko'rsatishlar diapazoni keng bo'ladi. Bularning barchasi madaniyatning yuqori darajada rivojlanishiga xizmat qiladi, deb hisoblanadi. Aslida, bunday emas. Ishlab chiqarishning texnik jihozlanganligi va jamiyat madaniyatining o'zaro chambarchas bog'langanligi kuzatilmaydi [10].

Texnikaning rivojlanishi ma'naviy madaniyatning bunday yuqori saviyada rivojlanishi sharti bo'la olmaydi va aksincha. Tor ko'lamdagi ixtisoslashish jarayoni insonning har tomonlama yetukligiga xizmat qilmaydi. Yuksak saviyada rivojlangan ishlab chiqarish, yuqori texnologiyalarga asoslangan jamiyat madaniyati individni bu jarayon uchun "tovon to'lashiga" olib keladi. Bunday ishlab chiqarishda band bo'lgan va shu ishlab chiqarish mahsuli bo'lgan odamlar, ularni ommaviy madaniyat boshqara oladigan ommaga aylanib qoladilar. Shuning uchun zamonaviy olimlar bunday ziddiyatning yechimini olish ustida bosh qotirmoqdalar. Ular jamiyat madaniyati va xususan, ishlab chiqarish madaniyati, jamiyat tomonidan insonga uning ma'naviy yo'qotishlarini qoplay olgan holdagina, to'liq holda, madaniyat bo'la oladi, deb hisoblaydilar. Ishlab chiqarish madaniyati o'zining mavjud bo'lish chegaralaridan chiqib, jamiyatning barcha jabhalari, uning maqsadlari, tamoyillari, g'oyalari va qadriyatlari bilan o'zaro bog'liq bo'lib qoladi.

Ishlab chiqarish madaniyati, insonning texnikani egallash savisi bilan ifodalanuvchi, inson va texnikaning (texnik munosabatlarning) o'zaro munosabatlaridan boshlanadi. Biroq, ta'kidlanganlardan tashqari, inson va texnika o'rtasida yana bitta ziddiyat yuzaga keladi: texnikani takomillashtirishning chegarasi yo'q, ammo insoniyatning imkoniyatlari chegaralangan. Texnik munosabatlar madaniyatining rivojlanishi insonparvarlikni va texnikani insonparvarlikka yo'naltirishni talab etadi. Bu yangi texnologiyalarni yaratishda, insonning jismoniy va ruhiy xususiyatlarini inobatga olish muhim sanalishini bildiradi. Insoniyatning ehtiyojlariga to'la javob bera oladigan mehnat qurollari, texnika va texnik tizimlarni ishlab chiqish va loyihalash bilan ergonomika shug'ullanadi [11-13].

Mehnat jarayoni ishlab chiqarish madaniyatining markaziy zvenosi hisoblanadi. U mahsulot yaratishning barcha bosqichlarini yaxlit birlashtiradi: shuning uchun unga mehnat faoliyatining turli xil elementlari – ijrochilarning mahorati, ko'nikmalaridan tortib boshqaruv muammolarigacha kiradi. Boshqaruv muammolari bo'yicha zamonaviy amerikalik mutaxassis R. Kovi, har qanday faoliyatning samaradorligi (u buni inson tomonidan mehnat faoliyati davomida ishlab chiqiladigan ko'nikma deb ataydi) bilim, ko'nikma va xohish kesishmasida joylashadi, deb hisoblaydi. Shu sifatning o'zi jarayon madaniyatining asosida yotadi, deb aytish mumkin. Agar mehnat jarayonining ta'kidlangan elementlarining barchasi rivojlanish va takomillashishning turli bosqichlarida bo'lsa (masalan, bilim mahoratdan yuqori; bilim va mahorat bor xohish yo'q; xohish va bilim bor mahorat yo'q va h.k.), umuman, ishlab chiqarish madaniyati haqida so'z yuritishning ma'nosi yo'q.

Texnika sohasida asosiy rol texnik munosabatlarga ajratilsa, mehnat jarayoni uchun texnika bilan texnika (texnologik munosabatlar), inson bilan inson o'rtasidagi (ishlab chiqarish munosabatlari) ko'proq ahamiyat kasb etadi. Yuqori texnologilar yuksak saviyadagi nazariy va amaliy bilim darajasini va mutaxassislarni tayyorlashning yanada yuqoriroq saviyasini ko'zda tutadi. Bunday texnologiyalar, jiddiy tarzda, jamiyatda mavjud iqtisodiy, ekologik va ahloqiy munosabatlarni qamrab olganligi bois, bunday ishlab chiqarish uchun mutaxassislarni tayyorlash, ularda nafaqat, ishlab chiqarish ko'nikmalarini, balkim, mas'uliyat, ko'ra bilish, turli murakkablik darajasidagi masalalarni shakllantirish va yechish bilan bog'liq shaxsiy sifatlarni rivojlantirishni va ijodiy potentsialga ega bo'lishni ko'zda tutishi kerak. Ishlab chiqarish tizimi va unga yig'iladigan barcha munosabatlar o'zaro

ziddiyatli hisoblanadi. Ishlab chiqarish madaniyati, ko'p hollarda, jamiyatda bu ziddiyatlar, qay darajada, o'z yechimini topishiga bog'liq bo'ladi. Agar texnik rivojlanish darajasi yuqori bo'lsa, ammo, odamlar bu texnika bilan ishlash bilimiga ega bo'lmasalar, ishlab chiqarish madaniyati haqida so'z yuritishning hojati ham bo'kvaydi. Boshqa misolni ko'rib chiqaylik, xodimlar rivojlanishning zaruriy saviyasiga ega, ammo texnika primitiv (sodda) bo'lsa, bu holda ham ishlab chiqarish madaniyati haqida so'z yuritishning hojati yo'q. Ishlab chiqarish madaniyati, to'la ma'noda, inson va texnika uyg'unligida namoyon bo'ladi [14,15].

Texnikaning takomillashi insonlarning kasbiy tayyorgarlik darajasining ortishini talab etishi kerak. O'sib borayotgan kasbiy tayyorgarlik texnikaning yanada takomillashishining asosiy sharti bo'lib qoladi. Ishlab chiqarish madaniyati insonlar orasidagi munosabatlar bilan bog'liq bo'lganligi bois, undagi katta ahamiyat boshqaruv madaniyatiga qaratiladi. Qadimiy madaniyatda ishlab chiqarishni boshqarish majburiylik asosida qurilar edi. Ishlab chiqarish qurollari hali rivojlanmagan, insoniyatning ilk davrlarida insonlar o'rtasidagi munosabatda majburiylik shakliga o'rin yo'q edi: hayotning o'zi, uning talablari har kuni va har soatda o'ljani va yashash uchun moddiy boyliklarni qo'lga kiritishga majburlar edi.

Zamonaviy yuqori darajada rivojlangan ishlab chiqarish to'g'ridan-to'g'ri majburlashni amalga oshira olmaydi. Bunga sabab, mehnat qurollaridan foydalanish juda qiyin bo'lib ketdi va ulardan kasbiy foydalanishni ichki intizomsiz, mas'uliyatsiz, energiya va xodim tashabbusisiz amalga oshirib bo'lmay qoldi. Mehnatning murakkablashib borishi to'g'ridan-to'g'ri nazorat qilish va majburiylikni amalga oshirish samaradorligini borgan sari kamaytirib yubormoqda: "otni sug'orishga olib kelish mumkin, ammo uni suv ichishga majbur qilib bo'lmaydi". Shuning uchun boshqaruv faoliyati jamiyatdagi turli murakkab aloqalarni tartibga solishda namoyon bo'ladi va u borgan sari majburiylikning o'rnini bosib bormoqda. Boshqaruv madaniyati, bir tomondan, iqtisodiy, siyosiy va huquqiy madaniyat bilan bog'langan bo'lsa, ikkinchi tomondan, ishlab chiqarish etikasi, odob-ahloq, mulozimat va muomala, odob-ahloq qoidalari, ishlab chiqarishda odamlarni, ularning individual xususiyatlari hamda ishlab chiqarish ehtiyojlarini inobatga olgan holda ish o'rinlariga qo'yishni o'z ichiga qamrab oladi. Aks holda, mehnat jarayoni tanazzulga uchraydi yoki muammolarga botib qoladi. Yuqorida ta'kidlaganlar, har safar bizni madaniyatning, kasbiy madaniyat deb ataluvchi, saviyasiga olib keladi [16-18].

Kasbiy madaniyat murakkab tizimli birlikni namoyon qiladi va unda, muayyan faoliyat sohasidagi, egallanishi zaruriy hisoblangan amaliy ko'nikmalar va mahoratlar, ishlab chiqarish faoliyati bilan bilvosita va bevosita bog'liqlikda bo'lgan, maxsus nazariy bilimlar hamda ishlab chiqarish tizimida kerakli bo'lgan ahloq-odob qoidalari mujassamlashgan bo'ladi. Kasbiy madaniyat insonning umumiy madaniyati va uning maxsus tayyorgarligining tutashmasida namoyon bo'ladi. Shuning uchun uning tarkibiga ishlab chiqarish jarayonidagi munosabatlarni belgilovchi mezonlar va ishlab chiqarishdan tashqarida mavjud bo'lgan talablar kiradi. Ishlab chiqarish madaniyati jamiyat ehtiyojlarini ta'minlovchi buyum va ashyolarni yaratishda o'zini namoyon qiladi. Bu ishlab chiqarilayotgan buyumlar turli-tuman, funktsional, tejamli bo'lishi, yuqori saviyadagi bajarilish sifati va estetik ko'rinishga ega bo'lishi kerakligini bildiradi.

Har bir ishlab chiqarilayotgan mahsulot jamiyat, xo'jalik sohasi yoki korxonaning muayyan madaniy darajasini namoyon qiladi. Bundan tashqari, mahsulotda uning bajarilish texnologiyasi aks etadi. Qo'llanilayotgan materiallar ko'p narsa -mazkur ishlab chiqarishning madaniy ko'rsatkichlari haqida ma'lumot beradi. Albatta, noyob buyumlarni eskirgan jihozlar, qo'l mehnati, malakasiz ishchi kuchini qo'llash orqali ishlab chiqarish mumkin, ammo bunday ishlab chiqarish rentabelli bo'lmay qoladi. Ishlab chiqarish tejamkorligi, sarf va foydaning optimal nisbati unda ham ishlab chiqarish korxonasining ko'rsatkichlari hisoblanadi. Ishlab chiqarilayotgan mahsulot jamiyatning butun yashash tarziga o'z ta'sirini ko'rsatadi, uning ehtiyoj, talab va qiziqishlarini shakllantiradi. Ishlab chiqarishda yaratilgan buyumlar maishiy madaniyatda markaziy o'rinni egallaydi [19-21].

Ishlab chiqarish madaniyati va xizmat ko'rsatish hamon quyi bosqichda bo'lib, ko'plab ustaxonalarda bajarilayotgan ishlar uchun tegishli sharoitlar yaratilmagan, preyskurantlar, taklif va shikoyatlar daftari va xonalar mavjud emas. Ta'mirlash korxonalaridagi amaldagi ishlab chiqarish madaniyati, ishlarni tashkillashtirish, ularning texnologiyasi va boshqa omillar turli dvigatellarni ta'mirlash ishlari sifati bo'yicha tarqoqlik mashinasozlik zavodlaridagiga qaraganda keskin bo'lishiga olib keladi. Ishlab chiqarish madaniyati ishlab chiqarishda ko'ngildagidek gigienik va estetik sharoit-ishjoyidagi ozodalik va saranjomlik, qulay jihoz va maxsus kiyim, toza havo, me'yordagi darajada yoritilganlik hamda harorat bo'lishini, devor va jihozlarni ilmiy nuqtai nazardan kelib chiqib bo'yalishini, xonani ivirsitib yuboradigan ortiqcha buyumlarning bo'lmasligini ko'zda tutadi [22].

Bularning barchasi, birinchidan, mehnatni yengillashtiradi, ishchi-xodimlarning toliqishini kamaytiradi, ularga smena oxirigacha ishlab chiqarish operatsiyalarini sinchkovlik bilan bajarish imkonini beradi, ikkinchidan pala-partishlikka zid bo'lgan jamoada zaruriy ruhiy kayfiyatni hosil qiladi, uchinchidan, mahsulot sifati uchun muhim bo'lgan, butun ishlab chiqarish davri davomida ishlov berilayotgan mehnat buyumlari sofligini ta'minlaydi. Shuningdek, texnologik truboprovodlarni montaj qilishda ishlab chiqarish madaniyati mehnat unumdorligi ortishining manbalaridan biri hisoblanadi. Ishlab chiqarish madaniyati mehnat sharoitini sog'lomlashtirishda va kasbiy zaharlanish va kasallanish oldini olishda katta ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. NASIROV ILXAM ZAKIROVICH, NURDINOV MURODALI ALIJONOVICH, GAFFAROV MUKHAMMADZOKIR TOSHEMIROVICH, XAYDAROV MURODJON AKBARALIYEVICH, TO'RABOYEV HOLMUROD RUSTAMJON O'G'LI. CONDUCTING LESSONS IN INVENTIVE METHODS// The Seybold Report- Seybold Publication, Box 644, 428 E. Baltimor Ave. Media, PA 19063. 227-234 p. <https://www.seyboldreport.org/issues>

2. Xakimov Mavlonbek Solijon o'g'li, & Nasirov Ilxam Zakirovich. (2024). AVTOBUS YO'NALISHLARINING MAQBUL VARIANTINI TANLASH. Journal of New Century Innovations, 47(1), 106–113. Retrieved from <https://www.newjournal.org/index.php/new/article/view/11756>

3. To‘rabojev Holmorod Rustamjon o‘g‘li, & Nasirov Ilxam Zakirovich. (2024). JAMOAT TRANSPORTI USTUVORLIGINI TA‘MINLASHNING MAQBUL TADBIRLARI. Journal of New Century Innovations, 47(1), 114–122. Retrieved from <https://www.newjournal.org/index.php/new/article/view/11757>
4. Gaffarov Makhammatzokir Toshtemirovich , Nasirov Ilham Zakirovich , Sobirova Tursunoy Abdipatto kizi , Hakimov Mavlonbek Solijon ugli. (2023). Recovery Of Fines From Drivers Of Foreign Vehicles. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 3589–3591. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.446>.
5. Nasirov Ilkham Zakirovich- Ph.D., Gaffarov Mukhammadzokir Toshtemirovich , Doctoral Student. (2023). Consequences Of Complete And Undercombustion Of Fuel. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 3597–3603. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.448>.
6. Malokhatkhon Karimovna KOSIMOVA, Davlatkhon Karimovna MUQIMOVA, Ilham Zakirovich NASIROV, Bahodirjon Zakirovich NOSIROV. WELDING MATERIALS USED IN THE RECOVERY OF CORRODED DETAILS IN THE CONTACT WELDING METHOD//Eur. Chem. Bull. 2023,12(5), 1657-1662. DOI: <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.446>.
<https://eurchembull.com/uploads/paper/5aa8cc7f80ab74316113aca9aab7cb42.pdf>.
7. Nasirov Ilham Zakirovich, Nurdinov Murodali Alijonovich, Nosirov Bahodirjon, Kuzibolaeva Dilnoza Tukhtasinovna, Obidzhonova Gulizebo Shukhratbek kizi. EFFECT OF SYNTHESIS GAS SUPPLY ON ENGINE PERFORMANCE// MSW MANAGEMENT -Multidisciplinary, Scientific Work and Management Journal. ISSN: 1053-7899, Vol. 33 Issue 2, December – 2023, Pages: 125-132. <https://mswmanagementj.com/index.php/home/article/view/50>
8. EFFECT OF SYNTHESIS GAS SUPPLY ON ENGINE PERFORMANCE. (2024). Multidisciplinary, Scientific Work and Management Journal, 33(2), 125-132. <https://mswmanagementj.com/index.php/home/article/view/50>.
9. Насиров, И. З., & Гаффаров, М. Т. (2021). ЭЛЕКТРОННАЯ СИСТЕМА ПЛАТЕЖЕЙ В АВТОБУСАХ. Естественнонаучный журнал «Точная наука», 117, 2-5.
10. Шодмонов С. А., G‘ulomov F., 3 STEPS TO TRANSPORT DANGEROUS GOODS IN UZBEKISTAN Естественнонаучный журнал «Точная наука» Россия 2021 06 декабря 2021 г. Pages: 14-16. www.t-nauka.ru.
11. Abduvayitovich, S. S., Jaloliddin o‘g‘li, A. S., & Axmadjon o‘g‘li, X. A. (2022). RESPUBLIKAMIZDA YUKLARNI TASHISHDA LOGISTIK XIZMATLARNI QO‘SHNI RESPUBLIKALARDAN OLIB CHIQISH VA RIVOJLANTIRISH OMILLARI.
12. Shodmonov, S. A. (2022). GLOBAL ELEKTR AVTOMOBILLARINI ISHLAB CHIQISH VA ELEKTR MASHINA ASOSLARI.
13. Shodmonov, S. A., & qizi Turg‘unova, G. A. (2022). Railway Transport, its Specific Characteristics and Main Indicators. Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities, 12, 61-66.

14. Шодмонов, С. А. (2022). ОЦЕНКА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДОРОДСОДЕРЖАЩИХ СОСТАВНЫХ ТОПЛИВ В ДВИГАТЕЛЯХ ВНУТРЕННЕГО СГОРАНИЯ.
15. Ahmadjon o'g'li, X. A. (2023). LOGISTIKADA SERVIS TIZIMINI TASHKIL QILISH. MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS, 2(2), 176-182.
16. A.Teshboyev, S.Z.Zaynabidinov, Sh.Ermatov. “Qattiq jism fizikasi”. <<Moliya>> Toshkent 2001y.
17. S.Z.Zaynabidinov, R.Aliyev, B.Avchiboyev, X.Mansurov, “Способ изготовления кремниевых платин для солнечных элементов”. Заявка на патент №20030030 от 15.01.2003.
18. R.Aliyev, S.Z.Zaynabidinov, “Применение поликристаллического кремния в полупроводниковой микроэлектронике и солнечной энергетике”, Geliotexnika, 1998. №2, 75-81-betlar.
19. S.Z.Zaynabidinov, X.Akramov. “Yarimo'tkazgichlar parametrlarini aniqlash usullari”. Toshkent. <<O'zbekiston>>, 2001y.
20. A.Teshboyev, S.Zaynobiddinov, E. Musayev, “Yarim o'tkazgichlar va yarim o'tkazgichli asboblar texnologiyasi”, O'quv qo'llanma, “O'AJBNT” markazi, 2005 yil 392 – bet.
21. A.Teshboyev, S.Zaynobiddinov, I. Karimov, N. Raxmov, R. Aliyev. “Yarim o'tkazgichli asboblar fizikasi”, “Hayot” nashriyoti, Andijon 2002 yil.
22. S.Zaynobiddinov, A.Teshboyev, “Yarim o'tkazgichlar fizikasi”, Toshkent, “O'qituvch” nashriyoti, 1999 yil, 224-bet.